

ЦІЛЬОВІ ОРІЄНТИРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ПОБУДОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації економіки одним з найважливіших соціально-економічних детермінантів активізації сталого розвитку будь-якої країни, ключовим чинником її успіху є якість людських ресурсів: освіта, інтелект, професійний досвід, соціальна мобільність та здатність до інновацій у професійній діяльності і соціальному житті. Саме від розвитку людського капіталу залежить економічний та інноваційний розвиток як регіону, так і держави загалом. Рівень сталого розвитку людського капіталу визначається рівнем знань, кваліфікації, досвідом роботи, вмінням приймати рішення в складних нестандартних ситуаціях, креативністю, віковими особливостями носіїв людського капіталу, рівнем здоров'я, здатністю генерувати нові ідеї, які сприятимуть інноваційному розвитку економіки держави в цілому. Для України, яка обрала шлях вступу до Євросоюзу, проблема підвищення конкурентоспроможності людського капіталу набуває особливої актуальності з огляду на високі вимоги європейського ринку праці до рівня освітньо-професійної підготовки, мобільності, трудової та інноваційної активності працівників.

Аналіз останніх досліджень. Проблемні питання розвитку і використання людського капіталу сьогодні є предметом дослідження багатьох учених-економістів. Висвітленню даної теми присвячено праці зарубіжних дослідників: Г. Бекера, Е. Денісона, П. Друкера, Р. Капелюшнікова, Ю. Корчагина, Р. Мінцера, Т. Шульца та ін. В Україні цю проблематику різноаспектно вивчають В. Антонюк, М. Ведерніков, І. Гнибіденко, О. Грішнова, Ю. Зайцев, Л. Ємельяненко, А. Колот, І. Кравченко та ін. Аспекти застосування соціальних інновацій у розвитку людського капіталу перебувають у полі уваги В. Близнюк, Е. Лібанової, Г. Малгана, Г. Мішук, С. Мюлер, О. Новікової, П. Руссо, Л. Федулової та ін. Однак, незважаючи на плідні напрацювання дослідників, ще не знайдено єдиного підходу щодо визначення сутності конкурентоспроможності людського капіталу та методів її оцінювання, недостатньо наукової інформації стосовно ролі соціальних інновацій у її підвищенні.

Метою статті є обґрунтування змін у державній стратегії розвитку країни, зокрема з метою збільшення інвестування людського капіталу, що забезпечить Україні сталий розвиток та зміцнення конкурентних позицій в умовах переходу вітчизня-

ної економіки до інноваційного соціально-орієнтованого типу розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність переходу України на модель сталого розвитку зумовлена трансформаційними змінами, що відбулися у вітчизняній економіці за роки незалежності. Сталий розвиток – це процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь [1]. Людський капітал посідає центральне місце в системі сталого розвитку. Традиційно людські ресурси в Україні відзначалися досить високим освітньо-кваліфікаційним рівнем, так, частка фахівців з вищою та середньою спеціальною освітою становила 29%. За даними Bolognua Process Implementation 2015, Україна у 2013 році була лідером за часткою осіб з вищою освітою у віковій групі 25–34 роки (середнє значення 37,3%), у віковій групі 45–64 роки (44,1% за середнього значення 22,9%) [2]. Цілі сталого розвитку ООН визначають, у якому напрямі суспільству слід рухатися й чого слід досягати, а принципи ООН у частині соціальної відповідальності – якими мають бути організації та як вони повинні діяти у відносинах із зацікавленими сторонами, щоб забезпечувати сталий розвиток. При цьому кожна людина повинна бути в центрі уваги як на національному, так і на міжнародному рівні. Кінцевою метою має бути розвиток людини, а економічне зростання розглядається лише в якості засобу для досягнення мети. При цьому, мірою розвитку людини пропонується вважати не кількість отриманих благ, а ступінь збагачення матеріального та духовного життя людини, підвищення її якості. Ці положення наразі покладено в основу «нових теорій зростання» (ендогенного зростання) і моделей, за допомогою яких визначається вплив величини людського капіталу на темпи зростання ВВП. Розглядаючи людський капітал як фактор сталого розвитку, його накопичення визначається як:

- головна умова продовження технічного прогресу;
- засіб зниження економічного дефіциту;
- передумова більш оптимального перетворення природничих запасів у виробничий капітал.

Таким чином, накопичення та ефективне використання людського капіталу виступає в якості стратегічного ресурсу сталого розвитку економіки та суспільства в цілому. Концепцію сталого розвитку по-

кладено в основу моделі розвитку ЄС, спрямовану на те, щоб відповідати викликам сучасності, не загрожуючи можливостям майбутніх поколінь стосовно задоволення їх потреб. Сучасним базовим документом, який визначає політику України в галузі сталого розвитку, є «Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020», схвалена Указом Президента України у 2015 році. Вона покликана визначити мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов. У перспективному розвитку країни визначено чотири основні вектори [15]:

– вектор розвитку – забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ і, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою із сильною економікою та з передовими інноваціями;

– вектор безпеки – забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності;

– вектор відповідальності – це забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного і соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг у державному та приватному секторах;

– вектор гордості – забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт.

У рамках названих чотирьох векторів руху «Стратегія Україна - 2020» включає 62 реформи. З них пріоритетним визначено вісім реформ і дві програми. Головною метою реформ задекларовано досягнення європейських стандартів життя та гідного місця України у світі. Стратегія визначає цілі, напрями, пріоритети розвитку країни, а також містить 25 ключових показників, за якими можна буде оцінити перебіг виконання реформ і програм. Ядром системи сталого розвитку виступає система відтворення якісних ресурсів – головним серед яких є людський капітал. При цьому соціально економічна основа сталого розвитку передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на: боротьбу зі злиденністю та бідністю; зміни структури споживання; збереження здоров'я людини; сприяння сталому розвитку регіонів. Розвиток людського капіталу розглядається в якості основного результату ефективної роботи Уряду в середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року, який визначає головні цілі та напрями діяльності Уряду протягом 2017-2020 років, що є основою бюджетного планування, щорічних операційних планів дій Уряду, стратегічних планів міністерств та інших документів, фокусування донорської допомоги. Ключові пріоритети, пов'язані з розвитком людського капіталу до 2020 року [15]:

1. Створення нової системи охорони здоров'я на засадах медичного страхування, реформування екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, удосконалення надання високоспеціалізованої медичної допомоги.

2. У сфері освіти в середньостроковій перспективі покращення якості середньої освіти, подолання територіальних відмінностей у якості освіти та трансформація змісту освіти на основі компетентнісного підходу; модернізація професійно-технічної освіти, що сприятиме підготовці на високому рівні конкурентоспроможних робочих кадрів, здатних задовольнити вимоги сучасного ринку праці, забезпечення повного доступу до професійно-технічної освіти; підвищення рівня та оптимізація результатів наукової та академічної діяльності, підтримка процесу ствердження академічної доброчесності у вищих навчальних закладах і наукової установках.

3. Головною метою проведення чергового етапу пенсійної реформи є створення умов для підвищення пенсій, забезпечення дотримання принципу соціальної справедливості, усунення великих розривів між спеціальними та звичайним пенсіями, забезпечення належного рівня життя громадян, які протягом свого трудового життя сплачували пенсійні внески, не приховуючи трудових доходів.

4. Створення ефективної системи надання соціальної підтримки населенню та можливість забезпечення адресного підходу до надання соціальної допомоги малозабезпеченим громадянам, запровадження комплексного підходу до розв'язання проблем найбільш уразливих верств населення, сприяння їх соціальній інтеграції та подоланню бідності, формування на рівні територіальної громади системи надання соціальних послуг та забезпечення захисту прав дітей, зокрема права на виховання у сім'ї або в умовах, що максимально наближені до сімейних, у своїй територіальній громаді. Запровадження надання пільг у грошовій формі, перехід до надання соціальної підтримки окремих категорій громадян за принципом «гроші ходять за людиною», запровадження стимулів до працевлаштування отримувачів соціальної допомоги.

Ключовими показниками ефективності досягнення цілі до 2020 року визначено: індекс людського розвитку – входження до 50 кращих країн; рівень смертності – зменшення на 10%; рівень бідності (за методологією ОЕСР) – 15%. Вибір людського капіталу в якості головного фактору розвитку країни обумовлює застосування системного та комплексного підходу під час розробки концепції або стратегії розвитку як самого людського капіталу, так і загальної стратегії розвитку країни. Такий підхід потребує взаємокоординації усіх документів стратегічного планування. Такий підхід особливо наголошує на високій якості та продуктивності праці і високому рівні якості життя, що зумовлює креативність і творчу енергію людського капіталу. В табл. 1

Динаміка темпів зростання/ зниження середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати в Україні за 2010-2018 роки [2]

Роки	Грн	% до відповідного періоду попереднього року		Індекс споживчих цін (інфляції)				
		номінальна	реальна	загальний	продукти харчування	одяг	житло, вода, електроенергія	транспорт
2010	2250	117,6	110,2	109,1	110,9	103,9	109,4	109,6
2011	2648	117,7	108,7	104,6	104,4	101,6	117,1	117,6
2012	3041	114,8	114,4	90,8	97,9	98,9	102,6	108,2
2013	3282	107,9	108,2	100,5	97,8	97,0	100,3	102,0
2014	3480	106,0	93,5	124,9	112,2	102,0	116,2	124,5
2015	4195	120,5	79,8	143,3	145,9	133,1	215,8	136,8
2016	5183	123,5	109,0	112,4	109,0	116,1	135,1	106,5
2017	7104	137,1	119,0	113,7	112,9	102,4	126,7	114,2
2018	8101	126,4	111,2	113,6	115,4	101,6	107,1	115,0

представлена динаміка темпів зростання/ зниження середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати в Україні за 2010-2018 роки.

Офіційна статистика свідчить про те, що темпи зростання номінальної заробітної плати випереджають темпи приросту реальної заробітної плати. Останніми роками реальна заробітна плата демонструє повільне зростання, проте більш повільне зростання реальної зарплати, порівняно з номінальною, означає зниження її купівельної «цінності». Головними проблемами у розвитку людського капіталу в Україні є рівень зайнятості у високотехнологічних виробництвах, число людей, які здобувають професійно-технічну освіту, і високий рівень безробіття. Сьогодні Україна залишається серед країн з високим

рівнем людського розвитку і покращила деякі показники, наприклад, тривалість часу навчання, а також Україна покращила свою позицію у рейтингу 2017 року порівняно з 2016 роком, проте і тепер її місце – одне з найнижчих серед країн регіону та Європи. Так, за 2017 рік Індекс людського розвитку (ІЛР) в Україні становить 0,751. Україна посідає 88 місце серед 189 країн і територій. І, порівняно з 2012 роком, знизилася її позиція на 8 позицій, хоча, порівняно з 1990 роком, покращила показники індексу лише на 0,23 бала. В табл. 2 представлено ІЛР в Україні та його компоненти за 2017 рік.

Зміни показника ІЛР в Україні за 1990-2017 роки ілюструє рис. 1.

Таблиця 2

ІЛР в Україні та його компоненти за 2017 рік [2]

Місце	ІЛР	Очікувана тривалість життя при народженні	Очікувані роки навчання	Середні роки навчання	ВВП на душу населення	ВВП на душу населення	ІЛР, 2016
88	0,751	72,1	15,0	11,3	8,130	24	90

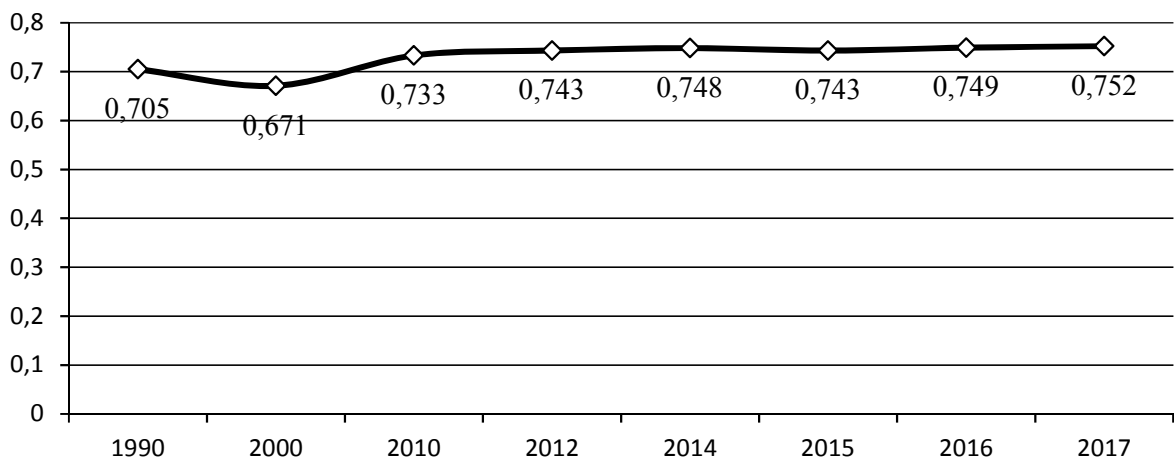

Рис. 1. Динаміка показника ІЛР в Україні за 1990-2017 роки [2]

В табл. 3 представлено якість людського розвитку в умовах інноваційної економіки України.

Висока позиція людського розвитку України в підсумковому рейтингу 2017 року (24 місце) складалася перш за все, завдяки високому рівню грамотності та освіченості населення (за підіндексом «освітній потенціал» Україна посідає 5 позицію, перше

місце по цьому параметру посів Киргизстан), а також мінімальні гендерні розриви та показники неповної зайнятості. Україна випередила Литву (25), Латвію (28), Францію (26), Польщу (31), Італію (36) та інші країни ЄС. Лідерами світового рейтингу стали Норвегія (1), Фінляндія (2), Швейцарія (3).

Таблиця 3

Якість людського розвитку в умовах інноваційної економіки України

Охорона здоров'я			Освіта		Рівень життя			
Низька тривалість життя	Лікарів на 10 тис. осіб	Ліжок на 10 тис. осіб	Число учнів на вчителя	Вчителів початкових класів	Вразлива зайнятість	Сільське населення з доступом до електрики	Доступ населення до якісних джерел питної води	Доступ населення до якісних санітар. засобів
2016	2007-2017	2007-2014	2012-2017	2009-2017	2017	2016	2015	2015
11,7	30,0	90	13	86	15,6	100,0	97,7	95,9

Сформовано автором на основі джерела [15].

У сучасному розумінні інноваційна система повинна включати в себе елементи, які здійснюють і підтримують інновації та інноваційну діяльність на всіх рівнях [6]. Національна інноваційна система (НІС) – це сукупність національних державних, приватних та громадських організацій і механізмів їх взаємодії, в рамках яких здійснюється діяльність з створення, зберігання та розповсюдження нових знань і технологій. В основі концепції НІС, таким чином, лежить визнання нових знань як ключового фактору економічного розвитку. Особлива увага приділяється інфраструктурній складовій, що забезпечує взаємозв'язок між державними, приватними і громадськими механізмами, а також обмін знаннями всередині НІС. Ці зв'язки створюються і функціонують завдяки відповідній інституційній структурі, що формується в НІС і впливає на неї. Концепція національної інноваційної системи передбачає дослідження факторів, що впливають на економічне зростання. Загальна структура підсистем НІС включає всі етапи життєвого циклу інновацій у будь-якій сфері. Концепція національної інноваційної системи розділяє процеси підтримки технологічних інновацій і побудови соціально орієнтованої системи на два напрямки, де результат роботи одного впливає на ефективність іншого, і навпаки. У той же час сучасні дослідники у сфері інноваційного розвитку розглядають фактори більш широко, включаючи неяви, на перший погляд, але значущі галузі культури, мистецтва та інші, звані креативними індустріями. У широкому сенсі інноваційною системою можна назвати систему інститутів, яка виробляє інновації. З цієї точки зору ключовим фактором формування інституційної основи інноваційної системи стає середовище. Такий підхід має на увазі, що характер і умови зростання знань не є просто функцією від обсягу вкладених в них ін-

вестицій. Відповідно до положень чинної Концепції розвитку національної інноваційної системи основною метою сучасного етапу інноваційного розвитку економіки України є «створення умов для підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників» [12]. Одним із найбільш очікуваних результатів реалізації цієї Концепції є перспективне збільшення до 2025 року частки інноваційної продукції у прирості ВВП до 30% та до 50% – її частки в обсязі виробництва промислової продукції. Однак для досягнення поставлених цілей необхідно більше, ніж у сім разів порівняно із сучасним рівнем збільшити виробництво продукції інноваційного типу та більш, ніж у п'ять разів, кількості підприємств, що впроваджують та на інноваційній основі виробляють високотехнологічну та наукомістку продукцію. Формування національної системи збалансованого інноваційного розвитку охоплює таку її важливу складову як формування інноваційної культури та поширення знань, підготовку кадрів високої кваліфікації, вдосконалення системи, форм, методів освіти, професійної підготовки і перепідготовки кадрів. Це особливо важливо у зв'язку з тим, що розвиток та використання високих технологій потребує високої якості людського капіталу і особливої державної підтримки [12]. За ознакою рівня і форм підтримки інноваційної діяльності у світовій практиці виділяють: по-перше, стратегію активного втручання держави, в якій держава ставиться до інноваційної діяльності як до головної складової економічного зростання, визначає пріоритети та здійснює фінансування важливих програм і проєктів, така стратегія реалізується у Нідерландах, Франції, Японії; по-друге, стратегію децентралізованого регулювання інноваційної діяльності, що зводиться до управління ініціативою у стимулюванні господарської діяльно-

сті, здійснення регламентації інноваційної діяльності, ця стратегія має місце в США, Великобританії та в інших країнах; по-третє, змішану стратегію, в якій фактично поєднуються попередні дві стратегії. Вона використовується в економіці країн з великим державним сектором, наприклад, у Швеції. На нашу думку, інноваційна політика в Україні може бути ефективною за умов здійснення стратегії активного втручання держави до інноваційної діяльності, в тому числі до розвитку інноваційного людського капіталу. Під інноваційним людським капіталом розуміють формування працівника, здатного здійснювати постійний пошук та реалізацію інновацій, що забезпечуватимуть розвиток і підвищення конку-

рентоспроможності національної економіки. Пріоритетним завданням освітньої системи в цих умовах є забезпечення інноваційного типу розвитку і саморозвитку людського капіталу, підготовка та формування активних працівників – інноваторів. Особливого значення для формування умов переходу на інноваційний тип розвитку набуває кадрове забезпечення економіки фахівцями – практиками і науковцями – генераторами теоретичних ідей. На рис. 2 представлено роль соціальних інновацій використання людського капіталу та підвищення його конкурентоспроможності в умовах сталого розвитку.

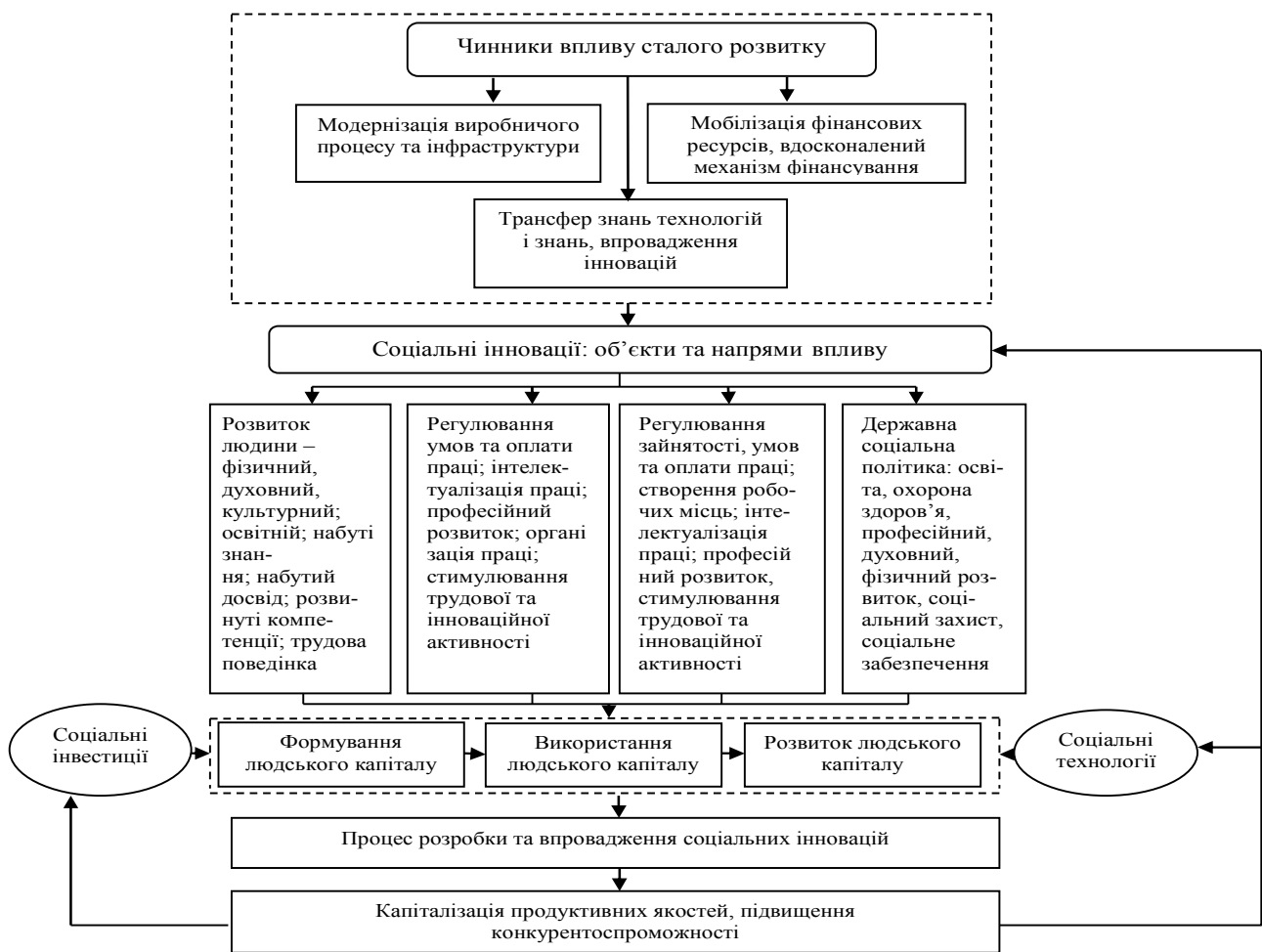

Рис. 2. Роль соціальних інновацій використання людського капіталу та підвищення його конкурентоспроможності в умовах сталого розвитку [авторська розробка]

Результатом процесу розробки та впровадження соціальних інновацій стає розвиток та збагачення якісних характеристик людського капіталу, можливостей його реалізації нарощування конкурентних переваг. Впровадження соціальних інновацій безпосередньо впливає на зростання кількості носіїв конкурентоспроможності людського капіталу, продуктивності праці. В результаті впровадження дієвих соціальних інновацій більш інтенсивно відбувається капіталізація людського капіталу, тобто процес на-

громадження продуктивних якостей працівників, використання яких дає змогу отримати більший дохід. У разі продуманої державної соціальної політики це сприятиме підвищенню соціальних стандартів життя населення [11]. У сучасній Україні людський капітал, як цінніший ресурс, несе особливу значимість для сталого розвитку країни. Від ефективності розвитку елементів структури людського капіталу, його потенціалу залежить динаміка економіки і її перспективи. Креативність як основ-

ний когнітивний метод інтелектуальної праці, націлений на виконання цінної, оригінальної роботи і той, що передбачає розвиток у індивіда таких когнітивних здібностей, як метафоричне мислення, синтез, творчий підхід до вирішення задач і дивергентне мислення. Креативна природа людського капіталу знайшла своє відображення в онтологічній концептуалізації, що специфікує людський капітал в найбільш загальних поняттях «свідомість – інтелект – знання». Розглядаючи когнітивний процес творчості та інновацій, можна відзначити, що основна функція інтелекту полягає в стимулюванні свого натхнення до творчої продуктивності. Звідси випливає, що монофункціонального працівника підприємства, який виконує прописаний у трудовому договорі механізм дій, не можна назвати креативним людським капіталом, а значить і двигуном економіки. Креативність – це особлива риса людського свідомого мислення та розвинутого інтелекту, а також крайнє розвинене уявлення. Креативність вимагає від людини не реінжинерингу, а конкретних інновацій. Від творчого людського ресурсу вимагається переважати економіку України та виробничі потужності, оптимізувати виробничий процес, знизити витрати та негативні економічні ефекти. До найбільш відомих форм прояву креативності відносяться: інновації – висування принципово нових ідей, нововведень; винаходи – створення чогось нового, невідомого раніше; відкриття – щось знову встановлене, знайдене. На нашу думку, в 2020-2030 роках істотна частина доданої вартості буде створюватися в основному за рахунок креативних факторів виробництва. Саме творчий підхід і креативність стануть провідним визначальним і вирішальним фактором економічного розвитку в XXI столітті. Головним фактором економічного розвитку в XXI столітті повинні стати креативні людські ресурси, що володіють усе більшою мірою здатністю креативного мислення в прийнятті та реалізації економічних рішень у всіх видах економічної діяльності. Креативність, в кінцевому підсумку, буде головним потенціалом сталого розвитку держави й інструментом поряд з традиційними способами мислення і управління в економіці [15].

У даний час багато підприємств, організацій та установ приділяють дедалі більшу увагу підготовці і підвищенню кваліфікації креативно-інтелектуальних працівників з питань управління людськими ресурсами, здатних ефективно вирішувати проблеми кадрового менеджменту в умовах побудови інноваційної економіки. Такі кадри управлінців, як правило, володіють вміннями виявляти креативність, гнучкість, толерантність, шукати нестандартні управлінські рішення в сфері управління персоналом. У результаті змін у вимогах до сучасних кадрів менеджменту в умовах побудови інноваційної економіки повинна значно змінитися структура матеріальних і нематеріальних активів організацій, що успішно діють і займають провідні позиції на вітчиз-

няному і зарубіжному ринках. У перспективі в умовах побудови інноваційної економіки значно зростає частка креативно-інтелектуальних витрат. На нашу думку, професійний портрет менеджера в умовах інноваційної економіки повинен характеризуватися такими параметрами: високий рівень креативно-інтелектуальної підготовки; володіння аналітичним і прогностичним нестандартним мисленням; вміння виявляти суть проблем, які не лежать на поверхні, і адекватно оцінювати можливості їх вирішення; мати високий рівень професійної підготовки і якісну вищу освіту; володіти сучасними інструментами та методами (включаючи інформаційно-комунікаційні) управління; мати високий рівень комунікабельності; успішно володіти інструментарієм соціально-психологічного управління людьми в умовах креативної економіки і т.д. Стартапи, креативні хаби і культурні індустрії – ці слова тільки входять в словник українців. У багатьох же країнах з більш високим рівнем життя, ніж у нас, це стандартний набір з лексики економістів і менеджерів. Таким чином, креатив в економіці не тільки посилить Україну економічно і збільшить кількість цікавих робочих місць, а й допоможе сформуванню самостійних і відповідальних громадян. Самоосвіта і вже високий середній IQ українських студентів переважають старомодні методики вітчизняної освіти. Україна заробляє близько мільярда дол США в рік завдяки інноваційним галузям. У інноваційних галузях української економіки зайнято до 1 млн осіб. Вони створюють приблизно 3,4% валового внутрішнього продукту. Україна завдяки введенню в експлуатацію значних потужностей для виробництва тепла з газу, термомодернізації будинків і зменшенню норм споживання газу заощадила 7,2 млрд м³ газу [15].

Висновки. Отже, людський капітал як стратегічний ресурс сталого розвитку інноваційної економіки – це інтенсивний продуктивний фактор розвитку економіки та суспільства, що включає освічену частину трудових ресурсів, знання, інструментарій інтелектуальної й управлінської праці, середовище проживання і трудової діяльності. Він є необхідною умовою для підтримки конкурентоспроможності економіки держави на світових ринках в умовах глобалізації, а також найважливішою характеристикою діяльності органів законодавчої та виконавчої влади в країні. Креативність є важливим чинником економічної стабільності та сталого розвитку України. Креативні індустрії дозволяють: генерувати прибуток; створювати нові робочі місця, нові індустрії; істотно збільшувати випуск традиційних видів продукції; модернізувати промислові процеси; прискорено реструктурувати виробництво; освоювати нові ринки і створювати «м'які» інфраструктури для культурного туризму; поліпшувати промислову інфраструктуру та інвестиційне оточення; відроджувати міські райони, що прийшли в занепад; посилювати конкуренцію і дати поштовх інновацій-

ному розвитку; забезпечувати зростання торгівлі; збільшувати продуктивність праці і кількість висококваліфікованих людських ресурсів. Креативний людський капітал є рушійною силою сучасної інноваційної економіки України. На етапі становлення інноваційної економіки України все більшою мірою зростає потреба в розробці нових теоретичних, методологічних, методичних і практичних методів і підходів активізації, раціонального і ефективного використання креативно-інтелектуального людського потенціалу як головного джерела, стратегічного інструменту ефективного використання головної продуктивної сили в постіндустріальному суспільстві, – людини. Все це, безумовно, вимагає істотної трансформації всієї системи підготовки, професійної перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів, адекватних особливостям інноваційної економіки.

Література

1. **Другов О.О.** Інвестиційне забезпечення інтелектуалізації економіки України : монографія. Київ: УБС НБУ, 2010. 284 с. 2. **Державна служба статистики України.** URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 3. **Ілляшенко С.М.** Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи. Суми : ВТД «Українська книга», 2003. 278 с. 4. **Краснокутська Н.В.** Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 504 с. 5. **Кузнєцова А.Я.** Інвестиційно-інноваційна діяльність та система її фінансового забезпечення : автореф. дис. ... д.е.н.: за спец. 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. Київ: Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2005. 37 с. 6. **Пакуліна Г. С., Пакуліна А.А., Рубан Л.Р.** Побудова інноваційної системи оплати праці в умовах трансформації економіки України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. Вип. 53. С. 146–150. 7. **Пакулін С. Л., Жердев М.Д., Бондаренко Є.В.** Розвиток інтелектуальних ресурсів і підвищення конкурентного статусу підприємства. *Економіка: проблеми теорії та практики*: Збірник наукових праць. Вип. 223. Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. Т. I. С. 276–281. 8. **Самаєва Ю.** Девальвация человеческого капитала: диагнозы и рецепты. *Зеркало недели*. № 43–44. URL: <http://www.zn.ua>. 9. **Антониук В. П., Шамілева Л.Л.** Оцінка ефективності використання трудового потенціалу промисловості з урахуванням рівня наукоємності її галузей. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 2 (48). С. 196–206. 10. **Ковальчук В.А., Шахно А.Ю.** Інвестування в людський капітал як фактор інноваційного розвитку економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2016. Випуск 2(15). С. 33–40. URL: http://sepd.tntu.edu.ua/index.php/en/last_volume/495. 11. **Кравченко Н.В., Ковальчук Т.М.** Соціальні інвестиції: сутність і роль у формуванні ресурсно-компетенційної бази підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №15. URL: <http://globalnational.in.ua/issue152017>. 12. **Програма розвитку ООН:** Доповідь про людський розвиток 2016. URL: <http://hdr.undp.org/>

[en/2016 report](http://hdr.undp.org/en/2016-report). 13. **Валовий** внутрішній продукт: Фінансовий портал Мінфін. URL: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>. 14. **Рейтинг** країн світу по рівню тривалості життя: Аналітичний портал "Гуманітарні технології". URL: <http://gtmarket.ru/ratings/life-expectancy-index/life-expectancy-index-info>. 15. **Рейтингові** оцінки розвитку людського капіталу 2016: Економічний дискусійний клуб. URL: <http://edclub.com.ua/analytika/rejtingovi-ocinky-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-2016>. 16. **Позиція** України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017: Економічний дискусійний клуб. URL: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-rejtingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurento-spromozhnosti>.

References

1. Druhov O.O. (2010). *Investytsiine zabezpechennia intelektualizatsii ekonomiky Ukrainy* [Investment support for intellectualization of Ukrainian economy]. Kyiv, NBU [in Ukrainian].

2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

3. Illiashenko S.M. (2003). *Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom: problemy, kontseptsii, metody* [Management of innovative development: problems, concepts, methods]. Sumy, Ukrainian Book VTD [in Ukrainian].

4. Krasnokutska N.V. (2003). *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].

5. Kuznietsova A.Ya. (2005). *Investytsiino-innovatsiina diialnist ta systema yii finansovoho zabezpechennia* [Investment-innovative activity and system of its financial support]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, State Institution «Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine» [in Ukrainian].

6. Pakulina H. S., Pakulina A.A., Ruban L.R. (2016). *Pobudova innovatsiinoi systemy oplaty pratsi v umovakh transformatsii ekonomiky Ukrainy* [Building an innovative system of remuneration in the conditions of transformation of the Ukrainian economy]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – Bulletin of Economics of Transport and Industry*, Issue 53, pp. 146–150 [in Ukrainian].

7. Pakulin S. L., Zherdiev M.D., Bondarenko Ye.V. (2007). *Rozvytok intelektualnykh resursiv i pidvyshchennia konkurentnoho statusu pidpriemstva* [Development of intellectual resources and improvement of competitive status of the enterprise]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky – Economics: Problems of Theory and Practice: Zbirnyk naukovykh prats*, Issue 223, Vol. 1, pp. 276–281. Dnipropetrovsk, DNU [in Ukrainian].

8. Samayeva YU. *Deval'vatsiya chelovecheskogo kapitala: diagnozy i retsepty* [Devaluation of human capital: diagnoses and recipes]. *Zerkalo nedeli – Mirror of the week*, 43–44. Retrieved from <http://www.zn.ua> [in Russian].

9. Antoniuk V. P., Shamileva L.L. (2017). *Otsinka efektyvnosti vykorystannia trudovoho potentsialu promyslovosti z urakhuvanniam rivnia naukoiemnosti yii haluzei* [Estimation of the efficiency of use of labour potential of industry taking into account the level of knowledge-intensive of its industries]. *Ekonomichnyi*

visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas, 2 (48), pp. 196-206 [in Ukrainian].

10. Kovalchuk V.A., Shakhno A.Yu. (2016). Investuvannya v liudskiy kapital yak faktor innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Investing in human capital as a factor of innovative development of the Ukrainian economy]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava – Socio-economic problems and the state*, Issue 2 (15), pp. 33-40. Ternopil: TNTU them. Ivan Pulia [in Ukrainian].

11. Kravchenko N.V., Kovalchuk T.M. (2017). Sotsialni investytsii: sutnist i rol u formuvanni resursno-kompetentsiinoi bazy pidpriemstva [Social investments: the essence and role in forming the resource-competence base of the enterprise]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national problems of economy*, 15. Retrieved from <http://global.national.in.ua/issue/15> 2017 [in Ukrainian].

12. Prohrama rozvytku OON: Dopovid pro liudskiy rozvytok 2016 [United Nations Development Program: Human Development Report 2016]. Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/2016-report> [in Ukrainian].

13. Valovy vnutrishnii produkt [Gross Domestic Product]. *Financial Portal of the Ministry of Finance*. Retrieved from <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/> [in Ukrainian].

14. Reitynh krain svitu po rivniu tryvalosti zhyttia [World Lifespan Rating]. *Humanitarian Technology Analytical Portal*. Retrieved from <http://gtmarket.ru/ratings/life-expectancy-index/life-expectancy-index-info> [in Ukrainian].

15. Reitynhovi otsinky rozvytku liudskoho kapitalu 2016 [Human Capital Development Ratings 2016]. *Economic Debating Club*. Retrieved from <http://edclub.com.ua/analityka/reityngovi-otsinky-rozvytku-liudskogo-kapitalu-2016> [in Ukrainian].

16. Pozytyiia Ukrainy v reitynhu krain svitu za indeksom hlobalnoi konkurentospromozhnosti 2016-2017 [Ukraine's position in the Global Competitiveness Index 2016-2017]. *Economic Debating Club*. Retrieved from <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrainy-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti> [in Ukrainian].

Смирнова І. І. Цільові орієнтири сталого розвитку людського капіталу в умовах побудови інноваційної економіки

У статті визначено необхідність переходу України на модель сталого розвитку, що зумовлено трансформаційними змінами, які відбулися у вітчизняній економіці за роки незалежності. Визначено роль соціальних інновацій використання людського капіталу та підвищення його конкурентоспроможності в умовах сталого розвитку. Доведено, що інноваційна економіка грає важливу роль в модернізації національного господарства України та протистоянні глобальній кризі. Творчі індустрії виробляють товари і послуги, включаючи й ідеї, які потім стають ресурсами для інноваційного процесу та інших видів економічної діяльності

економіки України як в науковому, так і в технологічному сенсі. Обґрунтовано, що креативний людський капітал є рушійною силою сучасної інноваційної економіки України.

Ключові слова: людський капітал, сталий розвиток, інноваційна економіка, соціальні інновації, конкурентоспроможність, національна інноваційна система, глобалізація, стратегія сталого розвитку.

Смирнова И. И. Целевые ориентиры устойчивого развития человеческого капитала в условиях построения инновационной экономики

В статье определена необходимость перехода Украины на модель устойчивого развития, которая обусловлена трансформационными изменениями, что состоялись в отечественной экономике за годы независимости. Определена роль социальных инноваций использования человеческого капитала и повышение его конкурентоспособности в условиях устойчивого развития. Доказано, что инновационная экономика играет важную роль в модернизации национального хозяйства Украины и противостоянии глобальному кризису. Творческие индустрии вырабатывают товары и услуги, включая и идеи, которые потом становятся ресурсами для инновационного процесса и других видов экономической деятельности экономики Украины как в научном, так и в технологическом смысле. Обосновано, что креативный человеческий капитал является движущей силой современной инновационной экономики Украины.

Ключевые слова: человеческий капитал, устойчивое развитие, инновационная экономика, социальные инновации, конкурентоспособность, национальная инновационная система, глобализация, стратегия устойчивого развития.

Smirnova I. Targets of sustainable development of human capital in the conditions of building an innovative economy

The article identifies the need for Ukraine's transition to a model of sustainable development, which is caused by the transformational changes that took place in the domestic economy during the years of independence. The role of social innovations in using human capital and increasing its competitiveness in the context of sustainable development has been determined. It is proved that the innovation economy plays an important role in the modernization of the national economy of Ukraine and confronting the global crisis. Creative industries produce goods and services, including ideas, which then become resources for the innovation process and other economic activities of the Ukrainian economy, both in a scientific and technological sense. It is proved that creative human capital is the driving force of modern innovative economy of Ukraine.

Keywords: human capital, sustainable development, innovative economy, social innovation, competitiveness, national innovation system, globalization, sustainable development strategy.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2019

Прийнято до друку 19.06.2019